

INSTITUT DRUŠTVENIH NAUKA

Centar za ekonomska istraživanja

OBRAZOVANJE

I

RAZVOJ

BEOGRAD, 2013

Uređivački odbor:

Dr **Veselin Vukotić**

Dr **Danilo Šuković**

Dr **Mirjana Rašević**

Dr **Slobodan Maksimović**

Dr **Vladimir Goati**

Izdaje:

Centar za ekonomska istraživanja Instituta društvenih nauka

Za izdavača:

Dr **Danilo Šuković**

Izdavanje ove knjige finansijski su pomogli:

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja

Štampa:

Kuća štampe plus, Zemun
stampanje.com

Tiraž:

400

ISBN: 978-86-7093-144-2

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37(082)
338.1(082)

OBRAZOVANJE i razvoj / [uređivački odbor
Veselin Vukotić ... [et al.]. - Beograd :
Centar za ekonomska istraživanja Instituta
društvenih nauka, 2013 (Beograd : Kuća štampa
plus). - 384 str. : graf. prikazi, tabele ;
25 cm

Tiraž 400. - Str. 7: Predgovor / Danilo
Šuković. - Napomene i bibliografske reference
uz tekst. - Bibliografija uz svaki rad. -
Abstracts.

ISBN 978-86-7093-144-2

1. Вукотић, Веселин [члан уредничког
одбора]

а) Образовање - Зборници б) Привредни
развој - Зборници
COBISS.SR-ID 198449676

© 2013. Institut društvenih nauka - Centar za ekonomska istraživanja

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne može biti reprodukovan, presnimavan ili prenošen bilo kojim sredstvom, elektronskim, mehaničkim, za kopiranje, za snimanje ili na bilo koji drugi način, bez prethodne saglasnosti izdavača.

PROSVETA ZA PRIVREDU, OBRAZOVANJE ZA RAD – O NUŽNOSTI USPOSTAVLJANJA VEZE IZMEĐU SVETA OBRAZOVANJA I SVETA RADA

APSTRAKT

U radu se analizira strateška veza između sveta obrazovanja i sveta rada, odnosno između prosvete i privrede u našem društvu i zaključuje se da ta veza u našem društvenom sistemu nije funkcionalna. Kroz analizu oblasti srednjeg stručnog obrazovanja se ukazuje na mogućnost uspostavljanja funkcionalnije veze između prosvete i privrede, sveta obrazovanja i sveta rada, čime bi se podstaknuo društveni razvoj i na najbolji način bi se iskoristili ljudski potencijali kojima društvo raspolaže

Ključne reči: svet obrazovanja, svet rada, prosveta, privreda, povezivanje, srednje stručno obrazovanje, praktična nastava, školovanje na radnom mestu

EDUCATION FOR ECONOMY, EDUCATION FOR WORK - THE NECESSITY OF ESTABLISHING A CONNECTION BETWEEN THE WORLD OF EDUCATION AND THE WORLD OF WORK

ABSTRACT

This paper analyzes the strategic link between the world of education and the world of work, i.e., between education and the economy in our society and it is concluded that this relationship in our social system is not functional. Through the analysis of the field of high school education, paper shows the possibility of establishing a functional link between education and the economy, i.e., the world of education and the world of work, which would be engine for development of our society, as well the best way for using all possibilities of human resources which the society has

Key words: the world of education, the world of work, education, the economy, connectivity, high school education, practical training, training in the workplace

UVOD

Većina problema koji muče srpsko društvo proizlazi iz odsustva organizovanog sistema. Umesto organizovanog društvenog sistema imamo skup nepovezanih pod-sistema, koji jedni sa drugima nemaju nikakve veze. Metaforično rečeno, srpsko društvo je nalik fudbalskom timu u kojem odbrana, vezni red i napad ne saraduju, već svako „pimpla“ loptu na svom delu terena i ne prosleđuje je dalje. Otuda srpsko društvo ne daje bilo kakve golove, a ako se koji i omakne posledica je čiste improvizacije, a ne organizovane postavke igre.

¹ Naučni saradnik na Institutu društvenih nauka u Beogradu

Kako bi se prethodna teza demonstrirala, razmotrićemo u ovome naučnome radu odnos između obrazovnog i privrednog sistema u našoj zemlji. Veza između obrazovanja i privrede je ključna za razvoj bilo koje zemlje, pa stabilna društva poput američkog, kineskog ili nemačkog koriste obrazovni sistem za pravljenje kvalifikovanih kadrova koji mogu poslužiti razvoju zemlje. U ovim sistemima diplome se ne izdaju za ukras, već imaju svoju preciznu upotrebnu vrednost, jer je veza između sveta obrazovanja i sveta rada systemska, stabilna i praktična. Jednostavno govoreći, u organizovanim društvima ljudi se školuju da bi nešto naučili i da bi bili sposobni da nešto rade, a ne da bi mahali diplomom kao praznim i neupotrebljivim listom papira.

Nasuprot tome, prosveta se u Srbiji, u prethodnih četvrt veka od kada je počela kriza na prostoru bivše Jugoslavije, tretira usred sveopšte nemaštine više kao socijalna, a manje kao obrazovna institucija. Umesto toga da glavna briga prosvete bude kako odškolovati kvalitetne kadrove koji mogu poslužiti razvoju zemlje, kod nas je glavna briga prosvete da popuni socijalne rupe, pa je veoma česta pojava da nekoga ko je ostao bez posla u drugim sektorima gurnemo u prosvetu kako bi bio na državnom budžetu, pri čemu je manje bitno kakve kvalifikacije poseduje i kakvo znanje može da prenese učenicima. Tako ulazimo u rdav krug u kojem nekvalifikovani nastavnici i profesori prave nekvalifikovane učenike, koji kada izađu iz škole nemaju dovoljno znanja da bi njime konkurisali na tržištu rada, koje zapravo i ne postoji u suštinskom smislu, jer su se svi već pomirili sa situacijom u kojoj buduće zaposlenje ne određuje stepen stečenih kvalifikacija, već stepen ličnih veza i poznanstava. Tako u sadašnjem „tranzicionom“ kvazi-sistemu često školujemo „kadrove“ koji kad izađu iz škole i fakulteta ne znaju da rade bilo šta i koji nisu kvalifikovani ni za šta, te se, umesto na sopstveno znanje, u pogledu zaposlenja, više oslanjaju na tetke i stričeve. Grubo govoreći, diploma im je neupotrebljiva i predstavlja prazan list papira, jer im obrazovni sistem ne obezbeđuje bilo kakvu kvalifikaciju, te oni, konačno, nisu kvalifikovani za bilo kakav posao.

POVEZIVANJE SVETA OBRAZOVANJA I SVETA RADA

Glavni cilj prosvetne politike mora da bude *povezivanje sveta obrazovanja i sveta rada*, koji su sada kod nas nepovezani, jer kada školujemo nekog ne razmišljamo gde će taj neko da radi kada završi školu i da li će znati da radi to za šta se školovao. Kod nas obrazovanje često lebdi u vazduhu i nema svoje uzemljenje u praktičnom životu, te je stoga glavni zadatak prosvetne politike da ga spustimo na zemlju, u sam život, i da obrazovanje služi životu i praksi, a ne da bude sektor u kojem će neko steći praznu diplomu kojom će da maše, ali koja neće imati primenu u realnom životu. Nedovoljna komunikacija između privrede i prosvete, sveta rada i sveta obrazovanja, dovodi do toga da privreda ne saopštava prosveti kakvi joj kadrovi i profili trebaju, pa prosveta ne može da ih obrazuje, odgaji i pripremi, a sa druge strane ni sama prosveta nije toliko „luda“ da sama priupita privredu kako joj može pomoći u stvaranju potrebnih profila. Tokom svih ovih godina tranzicije kod nas je, po nekim istraživanjima², godišnje ostajalo nepopunjeno između 20 000 i 30 000 hiljada radnih mesta, što je posledica toga što se niko nije usavršavao za neka specifična radna mesta poput npr. vatrogasaca, radiologa ili anesteziologa za kojima je prisutna konstantna potražnja na tržištu rada. Sa druge strane mnogi se školuju za određene profile koji su popularni, poput npr. pravnika, lekara opšte medicine i raznoraznih menadžera, ali koji su već u tolikom suficitu da je teško sa ovim kvalifikacijama naći posao, jer je ponuda ovih kadrova ogromna. Dakle, imamo neusklađenost ponude i potražnje radne snage, što ima svoj koren u samoj prosveti koja nije efikasna da pripremi one profile koji su potrebni, a školuje neke profile koji su nepotrebni.

2 Komnenović Bojan, Lažetić Predrag, Vukasović Martina, *Nacionalni okvir kvalifikacija*, Centar za obrazovne politike, Beograd, 2010.

Nadalje, kako su utvrdila istraživanja³ - 65 % učenika u srednjem stručnom obrazovanju uči po programima starim 20-tak godina, što znači da su znanja koja oni dobijaju zastarela i neprimjenjiva. Umesto neka- da kvalitetnih i poštovanih stručnih škola u bivšoj Jugoslaviji, pogotovo tehničkih, koje su školovale kadar koji je gradio i izgradio privredu bivše Jugoslavije u njenim najboljim godinama, sada imamo srednje škole za pravljenje polupismenih radnika i majstora koji malo vrede na tržištu rada. Stoga se srednjoškolci, ume- sto da uče neki zanat, odaju „niskim strastima“ i divljaju po tribinama fubalskih stadiona i po ulicama, na- stojeći da tako zadobiju društvenu moć, kada im se već ne pruža neki drugi, legalniji i legitimniji način da je steknu. Ta generacija je očajna i nju je takvom napravio anarhični kvazi-sistem u kojem živimo četvrt veka i koji moramo privesti redu, ako mislimo da društvenu energiju, koja je sada rasuta, stavimo u funkciju raz- voja zemlje. Stoga ćemo u narednom delu ovoga rada posebnu pažnju posvetiti *srednjem stručnom obrazo- vanju* kao onoj prelomnoj tački od koje bi mogla krenuti praktična i pragmatična reforma prosvetnog sek- tora kako bi on bio na usluzi privredi, a preko nje i građanima, društvu i državi - u suštinskom, a ne samo u formalnom smislu, kao što je često do sada bio slučaj.

Generalno posmatrano, našoj prosveti sleduje da napravi takozvanu *nomenklaturu zanimanja*, jer je postojeća stara preko 30 godina. Neka zanimanja izumiru, neka nova nastaju i prosveta ovo mora da prati kako bi na vreme odreagovala na sve promene i kako bi bila u funkciji povezivanja života sa obrazovanjem, kako bismo, konačno, uspeali da odškoluemo one kadrove i ona zanimanja koja su potrebna realnom živo- tu, a ne da školujemo profile za ona zanimanja koja su davno prestala da postoje, kao što je često slučaj da- nas. Sektor srednjeg stručnog obrazovanja u ovome ima posebnu ulogu, jer je srednjoškolski period onaj u kojem od dece postaju ljudi, koji treba da posluže društvu i državi svojim znanjima i veštinama i zato ćemo u posebnom delu ponuditi analizu sektora srednjeg stručnog obrazovanja sa konkretnim predlozima šta bi u ovom sektoru trebalo poboljšati.

Strateški posmatrano, možemo reći da prosveta i privreda treba da budu dva stuba na kojima će po- čivati naše društvo, jer prosveta „pravi“ ljude, a privreda im obezbeđuje koricu hleba, te je potrebno da ova dva trenutno nepovezana ili labavo povezana pod-sistema funkcionalno povežemo. Prosveta treba da bude u funkciji razvoja zemlje kao što je to, na primer u Kini, Rusiji ili Sjedinjenim američkim državama, jer ove države ne ulažu u prosvetu da bi pravile diplome kao ukrasni list papira, već kako bi napravile kvalifikovane kadrove koji mogu poslužiti državnim i društvenim interesima. Štaviše, velike zemlje mogu sebi dopustiti luksuz da ne koriste sopstvenu pamet, jer se uvek mogu osloniti na silu kojom raspolažu, a mogu i da uvo- ze pamet iz drugih zemalja, ali male države i zajednice poput naše u Srbiji, moraju da budu pametne i da uz pomoć pameti, a ne uz pomoć mišića, obezbede sebi poštovanje u današnjem svetu. Stoga je glavni zadatak strateškoga razvoja prosvete i obrazovanja da povežemo prosvetu sa privredom i da tako iskoristimo pamet koju imamo. Ne treba da budemo više izvoznici pameti, kao što smo bili u prethodnim kriznim godinama, usled čega su gomile mladih i uspešnih ljudi bile naš najbolji izvozni artikal, već treba da čuvamo svaki promil pameti koji je ostao u ovoj zemlji kako se i on ne bi odlio u druge zemlje, jer zemljama koje izvezu sop- stvenu pamet ostane samo glupost kao glavni društveni resurs. Najbolji način da se spreči dalji izvoz naše pameti jeste da je iskoristimo, jer ona i odlazi u beli svet zato što je ovde neiskorištena, a najbolji način da se ona iskoristi jeste da povežemo svet obrazovanja i svet rada, prosvetu i privredu, od čega će, konačno, koristi imati čitavo društvo. Najjednostavnije govoreći, razvoj našega društva nije moguć ukoliko najpre ne utvrdi- mo strateške smerove u kojima želimo da se razvijamo, da bi potom napravili preciznu analizu kakva nam zanimanja, profili i kadrovi trebaju kako bismo se razvijali u predviđenom smeru i da bismo, konačno, prio- nulili na stvaranje i školovanje takvih profila i kadrova. U tome je sva suština neophodne systemske veze pro- svete sa privredom, na čijem uspostavljanju treba da radimo. Ova systemska veza se najbolje može objasni-

3 *Ibid.*

ti i elaborirati ako pažnju posvetimo sektoru srednjeg stručnog obrazovanja, kao onom egzemplarnom delu sektora prosvete koji najdirektnije vapije za tim da bude praktičniji, efikasniji i korisniji u pogledu pravljena kvalifikovanih kadrova koji će bez problema naći svoje mesto u savremenoj podeli rada i tako doprineti razvoju čitavog društva.

SREDNJE STRUČNO OBRAZOVANJE KAO PRELOMNA TAČKA DODIRA IZMEĐU SVETA OBRAZOVANJA I SVETA RADA

Globalizacija i ekonomska kriza stvorile su uslove oštre međunarodne konkurencije. Kapital i radna mesta se sele u zemlje čiji obrazovni sistemi nude radnu snagu koja poseduje najsavremenije kvalifikacije. Oblast srednjeg stručnog obrazovanja postala je predmet velikog interesovanja kako onih država koje prednjače u tehnologijama i inovacijama, tako i onih država koje traže trajno rešenje u borbi protiv sve veće nezaposlenosti. Zbog toga moramo da posvetimo posebnu pažnju analizi sektora srednjeg stručnog obrazovanja. Kako bismo u analizi bili korektni i kako ne bismo prenebregnuli sve napore da se sektor srednjeg stručnog obrazovanja redefiniše i poboljša, nećemo pristupiti analizi „surove stvarnosti“ onakve kakva ona trenutno jeste (jer bi za to trebala čitava obimna studija), već ćemo se posvetiti analizi odeljka o razvoju srednjeg stručnog obrazovanja i vaspitanja (SSOV) koji se nalazi unutar opšte *Strategije razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. godine*⁴ čiji je Nacrtr pripremila Vlada republike Srbije.⁵

Od jednog dokumenta od strateškog značaja se očekuje da pruži objektivnu dijagnozu postojećeg stanja Srednjeg stručnog obrazovanja i vaspitanja (SSOV) i da jasno uobličii viziju razvoja SSOV do 2020. godine. Takođe, Strategija razvoja SSOV mora da pruži jasan odgovor na sledeća pitanja:

1. Koje konkretne mere će unaprediti zaposljivost učenika srednjih stručnih škola u narednih desetak godina?
2. Na koji način će privreda dobiti pristup modernoj kvalifikovanoj radnoj snazi?

Što se tiče dijagnoze stanja u SSOV, *Strategija* na nekoliko mesta dobro opaža probleme koji pogađaju sistem SSOV: neadekvatna mreža škola, neusklađenost sa potrebama tržišta rada, zastarelost nastavnih programa, loša opremljenost, itd⁶. Međutim, nije ni izdaleka dovoljno istaknut značaj onoga što predstavlja temeljan problem našeg SSOV – **neresen problem obezbeđenja kvaliteta praktičnog dela nastave** – i zbog čega čitav sistem nije u stanju da ispuni svoju misiju i svoju funkciju, a to je efikasno uključivanje u svet rada i obezbeđivanje privredi pristupa kvalifikovanoj radnoj snazi. Problem odsustva kvalitetne praktične nastave nije naprosto jedan od mnogobrojnih problema koji pogađaju SSOV (iako su i ostali problemi veoma teški), naprotiv, to je ključni, temeljni, sistemski problem od kog ne zavisi samo budućnost našeg stručnog obrazovanja, već i snaga naše privrede. Strategija razvoja SSOV u tom smislu pominje neka preterano uopštena i nedovoljno razrađena rešenja.

Zbog čega toliko insistiramo na značaju praktične obuke? U mnogim zemljama sveta u toku je proces dramatičnih reformi srednjeg stručnog obrazovanja. Od SAD i Meksika, preko Čilea, Egipta, Španije, Finske i Turske, pa sve do Vijetnama, Južne Koreje, Singapura, Kine i Australije – svuda se intenzivno istražuju i hrabro primenjuju nove forme odnosa između obrazovnih ustanova i privrednih subjekata. Ne bismo preterali ako bismo rekli da ceo (razvijeni) svet aktivno radi na uspostavljanju čvrstog strateškog partnerstva

4 Vlada Republike Srbije – Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, *Strategija razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. g.*, Beograd, 2012., str. 87-107.

5 Za pomoć u analizi ovoga odeljka *Strategije razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. g.* posebnu zahvalnost dugujemo Filipu Grbiću, srednjoškolskom profesoru i saradniku autora ovoga rada u istraživanju problema srednjeg stručnog obrazovanja i mogućnosti njegove reforme

6 *Ibid.* str. 92-94.

između država, škola i preduzeća. Nemački dvojni sistem stručnog obrazovanja⁷ koji se na ovaj ili onaj način takođe primenjuje i u Austriji, Švajcarskoj i Norveškoj, postao je bezupitan uzor kome teže svi koji žele da najsavremenijim znanjima i veštinama privuku investitore i napreduju u globalnoj borbi koja se danas vodi putem produktivnosti i tehnoloških inovacija. Nemački dualni model srednjeg stručnog obrazovanja je atraktivan jer promoviše tesne veze između države, škola, poslodavaca i sindikata.

Karakteristike nemačkog dualnog modela su sledeće:

1. učenici potpisuju ugovor sa poslodavcima (najčešće trogodišnji);
2. poslodavac učenicima plaća platu ne veću od 1/3 plate radnika početnika u toj oblasti. Za tu platu poslodavac ne plaća poreze i doprinose;
3. učenici provode 3 do 4 dana nedeljno na obuci kod poslodavca, a 1 do 2 dana nedeljno u školi gde je odnos stručnih i opšte-obrazovnih predmeta 12:4;
4. u preduzeću, učenike obučavaju licencirani radnici (mentori) koji imaju najmanje 5 godina radnog iskustva;
5. osim plate učenika, poslodavac snosi i troškove obuke na radnom mestu;
6. država značajno šteti jer na teretu njenog budžeta ostaju samo dva školska dana.

Ovaj vid stručnog obrazovanja je veoma popularan u Nemačkoj – 66% mladih Nemaca između 15 i 25 godina bira upravo ovaj put do sticanja kvalifikacije i izrazito je cenjen kod poslodavaca – nedavna anketa nemačkog Instituta za stručno obrazovanje je pokazala da bi čak 45% preduzeća odmah zaposlilo sve učenike neposredno nakon završenog programa obuke. Drugim rečima, dualni model stručnog obrazovanja svima izlazi u susret:

1. **Učenicima** daje relevantnu praktičnu obuku i dobre šanse za zaposlenje;
2. **Poslodavcima** omogućava stalan pristup radnoj snazi čije su kvalifikacije stečene u praktičnom okruženju kao i uštedu jer su troškovi adaptacije radnika svedeni na minimum;
3. **Državi** smanjuje nezaposlenost i otvara joj mogućnost da uštedi pošto veći deo troškova obuke snosi poslodavac.

Šta u našoj *Strategiji* stoji po tom pitanju? Tamo na nekoliko mesta možemo naći tragove svesti o značaju ovog problema, ali nigde nema akcionog plana ni rokova koji moraju stajati u jednom ovakvom dokumentu. Na strani 91. piše da je nezaposlenost među mladima između 15 i 24 godine 46,1%. Među nezaposlenima 73% su lica sa srednjim obrazovnim nivoom. Šta nam to govori? To nam u najmanju ruku govori to da, ako je privreda korisnik usluga srednjeg stručnog obrazovanja, onda je privreda izuzetno nezadovoljna kvalitetom tih usluga i da je potrebno što pre uključiti predstavnike privrede u procese koji se tiču sadržaja nastavnih programa, načina izvođenja praktične nastave, završnih ispita, upravljanja i finansiranja SSOV. Na kraju krajeva, to čak i piše na narednim stranama ovog odeljka strategije. Nevolja je ove *Strategije* što se ispravno naglašava značaj „efikasnih oblika saradnje sa poslodavcima“⁸, ali se uopšte ne govori o tome *koji* su to oblici. Ovako kako je formulisana, *Strategija* u odeljku koji se bavi srednjim stručnim obrazovanjem i vaspitanjem može delovati suviše načelna i bez konkretnih akcionih planova.

Prema podacima iz školske 2009/2010. godine u našim srednjim stručnim školama bilo je upisano 211.618 učenika. Od ukupnog broja srednjoškolaca čak 74% se upisuje u srednje stručne škole. U *Strategiji* razvoja SSOV bi trebalo da piše koliko učeničkih radnih mesta ćemo imati do 2020. godine i kojim koracima ćemo raditi na uspostavljanju trajnog partnerstva između države, škola i poslodavaca.

7 O ovom sistemu u dokumentu nemačke vlade, odnosno nemačkog ministarstva obrazovanja i istraživanja *Dual training at a glance*

8 *Ibid.*, str. 96.

Naše srednje stručne škole, ovakve kakve su ne pripremaju učenike za svet rada i jedva da ih pripremaju za dalje školovanje. U *Strategiji* se ne vidi odlučnost da se napusti tradicionalni sistem stručnog obrazovanja zasnovan na nastavi u učionicama u korist jednog savremenijeg i praktično-orijentisanog sistema koji se može sažeti u sledeću formulu: **školovanje na radnom mestu**.

Poslužićemo se jednim primerom koji lepo oslikava obrazovnu ulogu koju danas u svetu imaju kompanije. Radi se o Swisscom-u, najvećem telefonskom i internet provajderu u Švajcarskoj. Swisscom obučava preko 800 učenika starosti između 16. i 19. godina, a cela kompanija ima ukupno oko 20.000 zaposlenih. Ovi učenici, za razliku od 7.000 konkurenata koji nisu dobili ovu priliku, donose kompaniji svežu energiju, ideje i produktivnost, a mnogi su među njima dobili stalni radni odnos pokazavši izuzetne sposobnosti. Adolescenti, učenici-radnici u Swisscom-u, primaju platu, stiču kompetencije, iskustvo u svetu rada i priliku da izvrše efikasnu tranziciju od školskog statusa do radne odgovornosti. Učenici koji, kao u prethodnom švajcarskom primeru, dobijaju šansu da tokom školovanja prođu konkretnu praktičnu obuku za svoje buduće zanimanje, uglavnom pohađaju programe srednjeg stručnog obrazovanja kojima se u razvijenim zemljama daje prednost, u procentima, nad brojem učenika koji pohađaju programe opšteg obrazovanja u tzv. opštim srednjim školama. Prema podacima Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD), u Češkoj i Austriji i Slovačkoj blizu 80% dece pohađa programe srednjeg stručnog obrazovanja. Dok je taj broj između 60–70% u sledećim zemljama: Finska, Norveška, Nemačka, Italija, Australija, Luksemburg, Švajcarska, Holandija, Velika Britanija, Belgija. Drugim rečima, programi srednje stručne obuke koja ne podrazumeva samo školska predavanja već i učenje na radnom mestu ne samo da nisu u defanzivi nego su i sve popularniji, pa ćemo i mi u Srbiji pre ili kasnije morati da krenemo ovim putem ukoliko želimo da sektor obrazovanja stavimo u funkciju razvoja zemlje. Jednostavno rečeno, umesto što u srednjoškolce sipamo gomile opšteg znanja koje ostaje neupotrebljeno, trebamo da u njih ulijemo meru po meru praktičnih iskustava kako bi po završetku školovanja bili spremni da zauzmu mesto u savremenoj podeli rada i tako doprinesu razvoju zemlje. Upravo stoga je oblast srednjeg stručnog obrazovanja i vaspitanja prelomna tačka čitavog obrazovnog sistema u njegovom odnosu prema privredi, jer ova oblast može biti kočnica razvoja ukoliko stvari ostanu onakvima kave su bile do sada, kao što ova oblast može biti i motor razvoja ukoliko stvari postavimo tako da budu praktičnije i pragmatičnije.

ZAKLJUČAK

Kada student padne ispit, sva opravdanja su izlišna. Još je gore kada mlad čovek padne na životnom ispitu i ne uspe da pronađe svoje mesto pod suncem u društvu i društvenom okruženju kojem pripada. Zadatak obrazovanja je da „obrazuje“, da od „dece“ pravi „ljude“ koji će svojim znanjima i veštinama moći da doprinesu kako svom ličnom, tako i razvoju čitavoga društva. Gubitak je ogroman i na ličnom i na kolektivnom planu ukoliko društvo/država/sistem ne uspeju da integrišu i iskoriste na optimalan način potencijal svih svojih članova, jer se onda vraćamo na metaforu sa početka ovoga rada sa fudbalskim timom u kome ne saraduju odbrana, vezni red i napad, pa konačno čitav tim ne daje golove. Konkretno, potrebno je da saraduju prosveta i privreda, svet obrazovanja i svet rada, kako bi se napravila sinergija koja može da posluži razvoju društva, mesto toga da prosveta ostane samodovoljna i distancirana od konkretnog života kao što je često bio slučaj u godinama koje su za nama. U ovome radu smo pokušali da damo kratku analizu trenutnog stanja i da iznesemo konkretne predloge kako da se stanje poboljša, te smo u tu svrhu analizirali sektor srednjeg stručnog obrazovanja kao one prelomne tačke koja treba da obezbedi ljudske resurse za efikasno učestvovanje srpskog društva u savremenoj podeli rada. Daleko od toga da je stvar isključivo do srednjeg stručnog obrazovanja i svesni smo toga da postoji još mnogo drugih nerešenih problema u našoj prosveti, ali smo zastupnici teorije malih koraka – da krenemo do onih sektora koji su bliže životu i običnom

čovjeku, pa ćemo lako doći i do onih sektora koji se tiču visokog i najvišeg obrazovanja. U društvu gde opšta pismenost nije velika ne treba da maštamo kako ćemo da stvorimo nekog novog Teslu, jer je to stvar individualnih talenata koji ionako i sami nađu put da izbiju na svetlost sunca bez obzira na društveno okruženje, već treba da se posvetimo osnovnom opismenjavanju i osnovnoj obuci širokih slojeva stanovništva koji danas apsolutno ne učestvuju u podeli rada i razvoju zemlje. Tačka na kojoj su široki slojevi stanovništva postali izgubljeni za društvo kome pripadaju je upravo negde u njihovom školskom periodu, periodu obrazovanja, jer im društvo nije omogućilo da nešto nauče, i da potom to naučeno primene. Jednostavno, društvo ih nije „obrazovalo“ i zato im je jedino preostalo da se kroz život snalaze „na mišiće“, pa tako i čitavo društvo životari „na mišiće“, umesto da iskoristi čitav kvantum pameti koji je u njemu prisutan, što je nemoguće bez strateške veze sveta obrazovanja i sveta rada, prosvete i privrede.

Naposletku, organizovana društva žive od svoje pameti, a neorganizovana društva životare na mišiće, što i mi činimo u prethodnih četvrt veka i što mora da se promeni ako mislimo da krenemo sa mrtve tačke u kojoj se sada nalazimo. Jednostavno, moramo da školujemo ljude za život i rad, a ne za diplomu kao ukrasni list papira.

LITERATURA:

1. German Federal Ministry of Education and Research, *Dual training at a glance*, Berlin, 2011.
2. Komnenović Bojan, Lažetić Predrag, Vukasović Martina, *Nacionalni okvir kvalifikacija*, Centar za obrazovne politike, Beograd, 2010.
3. Vlada Republike Srbije, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, *Strategija razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020.* g., Beograd, 2012